

Давидов Р.

Студент 4-го курсу факультету ФСП
НТУУ «КП»

Науковий керівник:

Чепульченко Т. О., к.ю.н., доц., ФСП
НТУУ «КП»

Проблеми формування громадянського суспільства в Україні

Громадянське суспільство можна розглядати як плід наукової діяльності філософів, істориків, юристів. Обговорення такого явища пройшло чимало критики, але воно вплетене в правову систему України і є невід'ємною її частиною, так як Україна стала демократичною та правовою державою, про що вказано в преамбулі та в статті 1 [1]. Інакше кажучи наша держава обрала чіткий курс на подальший розвиток і має деякий ідеал, модель до якої вона тяжіє.

Для того, щоб обговорити розвиток громадянського суспільства в Україні, потрібно звернутись до результатів наукових досліджень та обговорень. В теорії поняття «громадянського суспільства» все ще відкрите для обговорень та наукового аналізу, але основа вже сформована.

Отже, громадянське суспільство — це історичний тип у розвитку людського суспільства, його конкретна якісна характеристика; це сфера самовиявлення і реалізації потреб та інтересів вільних індивідів через систему відносин (економічних, соціальних, релігійних, національних, духовних, культурних). Структурними елементами цієї системи є організації (політичні партії, громадські об'єднання, асоціації) та різні об'єднання (професійні, творчі, спортивні, конфесійні тощо), що охоплюють всі сфери суспільного життя і є своєрідним регулятором свободи людини [5].

Інакше кажучи громадянське суспільство – це своєрідна система інститутів і принципів, метою якого є самореалізація людини та досягання всіляких чеснот. Тобто, це таке середовище, в якому індивід може розкритись і, як наслідок, розвиток громадянського суспільства до тієї моделі, курс на який уже прийняла Україна.

Але, якщо дивитись на розвиток громадянського суспільства через призму історії, то вона показує всі проблеми та недоліки, наслідком якого є масові невдоволення громадян, чисельні жертви, правовий нігілізм.

Громадянське суспільство, по суті своїй, є такою системою яка співпрацює з державою та держава створює всі необхідні умови для створення такої системи та зацікавлена в її розвитку. Громадянське суспільство в свою чергу є правовим та демократичним та базується на таких принципах як: визнання верховенства права, поділ права на публічне та приватне; єдність права і закону; правове розмежування діяльності гілок влади [6]. Отже, розвиток громадянського суспільства неможливий без розвитку правової держави.

Для розвитку громадянського суспільства в останні роки, характерні такі тенденції: громадянське суспільство розвивалося як незалежний й потужний чинник суспільного поступу; з іншого – держава намагалася співпрацювати з громадянським суспільством, формуючи його «зверху». Для цього були ухвалені закони та нормативні акти, які визначали «правила гри». Початок був покладений затвердженням у 2012 році Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та Плану першочергових заходів з її реалізації [6].

Обираючи курс євроінтеграції, Україна робила кроки до наближення суспільства до такого поняття як громадянське, які вказували шлях для розвитку, тим самим наближались до відповідних європейських стандартів про що свідчать такі нормативно-правові акти: Закон України «Про громадські об'єднання» [2], Закон України «Про доступ до публічної інформації» [3], тощо. Налагоджувалася робота громадських рад при органах виконавчої влади та місцевого самоврядування. Сприяла утвердженню відкритості та публічності у процесах державного управління участь України у міжнародній Ініціативі «Партнерство «Відкритий уряд». У різних регіонах держави поширилася практика розробки та прийняття регіональних програм сприяння розвитку громадянського суспільства [6].

Хоча ці здобутки були важливі для України, але в 2013 році вони були поставлені під сумнів, коли тодішня українська влада відмовилась від підписання на Вільнюському саміті Україною Угоди про асоціацію з ЄС [6]. Що, як результат, викликало невдоволення громадян, яке переросло в масовий протестний рух.

Прийняття «диктаторських законів», злочинні дії керівників держави повністю делегітимізували себе, що призвело до усунення їх з політичної арени. Таким чином, громадянське суспільство не на словах, а реально довело, що воно здатне виступати надійним гарантом незворотності демократичних перетворень в Україні [6].

Громадськість взялась за відновлення конституційного ладу в Україні, розвиток громадянського суспільства продовжувався. Але слабкістю України скористалась Росія: окупація та анексування АРК, сепарація Сходу України. Громадяни стали на захист своєї держави, що стало основним чинником для протистояння з агресором, що згуртувало громадян з метою захистити свою державу.

Ситуація, яка склалась в державі, вимагала іншого підходу до формування та розвитку громадянського суспільства.

І тут можна зіткнутись з іншою проблемою. Громадянська свідомість українців дещо відрізняється від європейської. Так як Україна географічно займає таке місце, що її образно можна назвати мостом Європи та Росії і Азії, що за всю історію Україна, начебто, розривалась, як результат, сформована своя система цінностей та пріоритетів, яка в деяких випадках навіть суперечить європейським. Прикладом може бути ставлення громадян до шлюбу, що в Європі несе характер деякого контракту, договору, що активно використовується в судовій практиці. А от в Україні хоч і є таке поняття «шлюбний договір», хоча в судовій практиці такі спори майже не використовується. Отже, українцям потрібно обрати курс для формування громадянського суспільства, який відповідав би їх менталітету, навіть в такій ситуації в державі, яка до сих пір не вирішена і до сих пір продовжується.

Здобуття Україною незалежності тягне за собою дуже велику відповідальність. Це повністю змінена система влади, обраний курс на демократизацію. Але громадяни до сих пір керуються принципами і світоглядом, насаджений ним Радянським Союзом, навіть те, якщо раніше, як такого голосу вони не мали, то зараз інша доба, так би мовити, де в кожного громадянина є право обирати та бути обраним, не входячи до обов'язкових партій, об'єднань. Тобто громадяни вибороли собі більше свободи, але світогляд, як такий, не змінили. Як наслідок – політична пасивність громадян.

Для того, щоб зараз побудувати оновлене громадянське суспільство, необхідним є поєднання зусиль держави включаючи компетентні політичні інститути, громадськості економічних груп щодо створення ефективної системи взаємовідносин в країні, спираючись на адекватні та об'єктивні засади. Не слід обмежувати увагою також значимість поширення загальних національних ідей та орієнтирів, які мають консолідувати українське суспільство. Особливою умовою становлення громадянського суспільства в Україні є побудова оновленої національної держави, яка спирається як на засади широкої демократії, так і етнокультурні підстави громадянської самоідентифікації. В основу розвитку функціональної взаємодії держави та громадянського суспільства перш за все мають бути покладені засади самоорганізації, саморегуляції, пропорціональності, взаємоінтеграції. Впливовим аспектом виявляється саме пропорціональне співвідношення в контексті централізації та децентралізації владних повноважень між державними і громадянськими організаціями, центром і регіонами. Так, у наслідку, має утворюватися певна саморегуляційна система, як результат консенсусної інтеграції взаємодії державної і громадянської площини. В основу такої саморегуляційної системи покладається зворотній зв'язок між державними та громадянськими елементами, тим самим забезпечуючи здатність до сталого розвитку соціуму в цілому [4].

Список використаних джерел:

1. Конституція України : від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 р. // Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
3. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року №2939-VI // Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
4. Бойчук М.А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії: Монографія / М.А. Бойчук. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – 211 с.
5. Теорія держави і права: Академічний курс: Підруч. / За ред. / О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 688 с.
6. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні: загальні тенденції, регіональні особливості. Аналітична доповідь, Київ, 2014 р.